

Maria Biskup

Dyskursy laików, mediów i polityków o języku dolnoniemieckim : (Birte Arendt, Niederdeutschdiskurse. Spracheinstellungen im Kontext von Laien, Printmedien und Politik)

Tekst i Dyskurs = Text und Diskurs 4, 188-189

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

deutlich, welches Potenzial die Etablierung der neuen Disziplin mit sich bringt. Und nicht nur im Bereich der Erkenntnismöglichkeiten der Diskurslinguistik. Viele von den hier präsentierten kontrastiven Arbeiten können z.B. in der fremdsprachlichen Germanistik auch didaktisch verwendet werden. Denn die Diskurslinguistik – und das wird hier auch an vielen Stellen offenbar – versteht sich und arbeitet tatsächlich interdisziplinär, sie erfüllt die Brückenfunktion zwischen den in der fremdsprachlichen Germanistik etablierten Linguistik, Kulturwissenschaft und Literaturwissenschaft. Darüber hinaus eigenen sich die hier behandelten Themen sowie die Spezifik der Kontrastivität für immer noch notwendige deutsch-polnische Tandemarbeit. Dieser Sammelband ist aus dieser Sicht zu wichtig, als dass er in Polen oder in Deutschland unbemerkt bleiben könnte.

Literatur:

- Bartmiński, Jerzy (2009): *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin.
- Grucza, Sambor (2008): *Lingwistyka tekstu a Analiza dialogu – w sprawie nieporozumień wokół ich przedmiotowej dyferencjacji*. In: *Przegląd Glottodydaktyczny* 24, S. 7-18.

Spieß, Constanze (2008): *Linguistische Diskursanalyse als Mehrebenenanalyse – Ein Vorschlag zur mehrdimensionalen Beschreibung von Diskursen aus forschungspraktischer Perspektive*. In: Warnke, Ingo H./ Spitzmüller, Jürgen (Hrsg.): *Methoden der Diskurslinguistik. Sprachwissenschaftliche Zugänge zur transtextuellen Ebene*. Berlin/New York, S. 241-263.

Warnke, Ingo H. (2007): *Diskurslinguistik nach Foucault Theorie und Gegenstände*. Berlin/New York.

Warnke, Ingo H./ Spitzmüller, Jürgen (2008): *Methoden und Methodologie der Diskurslinguistik. Grundlagen und Verfahren einer Sprachwissenschaft jenseits textueller Grenzen*. In: Warnke, Ingo H./ Spitzmüller, Jürgen (Hrsg.): *Methoden der Diskurslinguistik. Sprachwissenschaftliche Zugänge zur transtextuellen Ebene*. Berlin/New York, S. 3-54.

Wengeler, Martin (2003): *Topos und Diskurs. Begründung einer argumentationsanalytischen Methode und ihre Anwendung auf den Migrationsdiskurs (1960–1985)*. Tübingen.

Maria Biskup: Diskursy laików, mediów i polityków o języku dolnoniemieckim. BIRTE ARENDT (2010): *Niederdeutschdiskurse. Spracheinstellungen im Kontext von Laien, Printmedien und Politik*. Berlin: Erich Schmidt-Verlag, 312 S.

Przedmiotem niniejszego omówienia jest książka Birte Arendt pod tytułem *Niederdeutschdiskurse. Spracheinstellungen im Kontext von Laien, Printmedien und Politik* [Diskursy o języku dolnoniemieckim. Nastawienie do języka laików, mediów i polityki] stanowiąca publikację pracy doktorskiej obronionej przez autorkę w 2008 roku na Uniwersytecie w Greifswaldzie. Tematem monografii jest percepcja języka dolnoniemieckiego *Plattdeutsch* (*Niederdeutsch*), jego status oraz ocena przez współczesnych użytkowników języka.

Plattdeutsch jest dialektem używanym na terenie północnych Niemiec, jednakże pomimo licznych starań mających na celu jego ochronę (od 1999 roku *Plattdeutsch* podlega ochronie na mocy Europejskiej karty języków regionalnych

i mniejszościowych) oraz w przeważającej mierze pozytywnej opinii użytkowników na temat tej odmiany regionalnej języka, posługuje się nim coraz mniej osób. W ramach pracy doktorskiej autorka podejmuje próbę wyjaśnienia przyczyn tego zjawiska.

W książce można wyróżnić cztery zasadnicze części, całość zamyka obszerna bibliografia. W pierwszej części wyjaśniono istotne z punktu widzenia przedmiotu badań pojęcia oraz opisano metody pracy. Jako najważniejsze okazało się przy tym przybliżenie pojęcia 'percepcji języka', które to autorka definiuje jako subiektywne, nabyte w drodze socjalizacji, warunkowane społecznie struktury oceny języka przez jego użytkowników. Podczas analizy procesu percepcji języka ważną rolę odgrywają

interaktywność i sytuacyjność, dzięki którym możliwe jest zrozumienie genezy oraz interpretacja określonego sposobu postrzegania danej odmiany terytorialnej języka.

W drugiej części książki podejmowane są kwestie związane z percepcją dialektu *Plattdeutsch* w kontekście historycznym począwszy od XVI wieku do współczesności. Perspektywa diachroniczna pozwala autorce w plastyczny sposób ukazać mentalność współczesnych użytkowników języka. Obecny sposób percepcji oraz oceny języka dolnoniemieckiego jest bowiem w dużej mierze uwarunkowany historycznie, *Plattdeutsch* będący niegdyś językiem społeczności wiejskiej, ludzi prostych, niewykształconych czy wręcz nieokrzesanych, nadal postrzegany jest w wielu kręgach przez pryzmat atrybutów związanych z tym środowiskiem. Z drugiej zaś strony fakt, iż język ten przez bardzo długi czas był podstawowym środkiem komunikacji między ludźmi na terenie północnych Niemiec, przyczynił się do emocjonalnego nacechowania dialektu poprzez przypisanie mu funkcji pozajęzykowych takich jak niesienie pocieszenia, wsparcia i pomocy, które niewątpliwie wywołują pozytywne konotacje. Główną i zarazem najbardziej obszerną część książki stanowi część trzecia, obejmująca badania nad percepcją dialektu w XXI wieku. W celu analizy statusu oraz sposobu postrzegania i oceny *Plattdeutsch* Arendt tworzy korpus składający się z wypowiedzi na temat języka dolnoniemieckiego reprezentujący trzy obszary: wypowiedzi laików jako instancji decydującej o używanych wzorcach językowych, wypowiedzi zaczerpnięte z mediów będące środkiem przekazu wyobrażeń na temat dialektu dolnoniemieckiego oraz wypowiedzi z zakresu polityki jako wyraz oficjalnych starań mających na celu ochronę języka. W analizie materiału autorka skupia się na wypowiedziach o dialekcie, a nie

w dialekcie *Plattdeutsch* – dialekt staje się tym samym przedmiotem metajęzykowych refleksji nad opisywaną terytorialną odmianą języka.

Ostatnia część książki składa się z podsumowania badań oraz wniosków. W oparciu o szeroko zakrojoną analizę wypowiedzi ekscerpowanych z wyżej wymienionych trzech obszarów autorka w umiejętny sposób opisuje status i percepcję dialektu dolnoniemieckiego we współczesności. Badania synchroniczne języka jak również stanowiąca ich uzupełnienie perspektywa diachroniczna pozwalają na wyłonienie i scharakteryzowanie istniejących wzorców percepcyjnych. Na tle badań widać wyraźną zależność między przypisywaniem określonych cech dialektowi a sposobem postrzegania go przez użytkowników języka, co z kolei przekłada się na częstotliwość posługiwania się dialektem lub wręcz jego unikanie w określonych sytuacjach komunikacyjnych.

W jaki sposób można by było przyczynić się do częstszego używania *Plattdeutsch* lub przynajmniej zahamować istniejącą obecnie tendencję spadkową w jego użyciu? Na to pytanie nie da się udzielić jednoznacznej odpowiedzi, jakkolwiek w ramach ewaluacji wyników badań autorka wysuwa szereg własnych postulatów, których realizacja miałaby na celu skuteczniejszą niż dotychczas ochronę tej regionalnej odmiany języka.

Książka Arendt to nie tylko obszerne i kompleksowe badanie dyskursu wokół *Plattdeutsch*, lecz również niezwykle ciekawe studia nad motywami wyborów językowych człowieka w kontekście komunikacji międzyludzkiej. Praktyczne podejście do zagadnienia oraz interesujący sposób prezentacji wyników analizy czyni omawianą publikację godną polecenia zarówno dla osób zajmujących się tą problematyką zawodowo, jak również laików zainteresowanych tematem.